

ACADEMIA ROMÂNĂ

**INSTITUTUL DE FILOSOFIE ȘI PSIHOLOGIE
„CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU”**

**STUDII DE ISTORIE
A FILOSOFIEI ROMÂNEȘTI**

VII

SUPLIMENT

SIMPOZIONUL NAȚIONAL CONSTANTIN NOICA

EDIȚIA A II-A

„BUCURIILE SIMPLE”

Arad, 9–10 septembrie 2010

**Coordonatori: ALEXANDRU SURDU, VIOREL CERNICA
Ediție îngrijită de MONA MAMULEA ȘI DORU SINACI**

**EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
București, 2011**

Copyright © Editura Academiei Române, 2011
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

Calea 13 Septembrie nr. 13, Sector 5
050711, București, România
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresă web: www.ear.ro

Referenți: Acad. Alexandru SURDU
Prof. univ. dr. Viorel CERNICA

Cartea a apărut cu sprijinul CONSILIULUI JUDEȚEAN ARAD
(Centrul Cultural Județean Arad)

Redactor: Adrian Mircea DOBRE
Tehnoredactor: Doina STOIA
Coperta: Mariana ȘERBĂNESCU

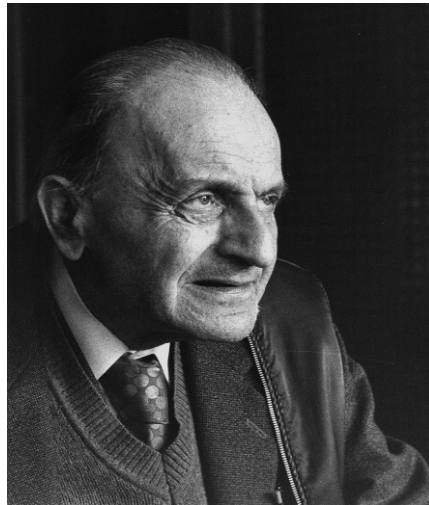
ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul de Filosofie și Psihologie
„Constantin Rădulescu-Motru”

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA,
Facultatea de Științe Politice,
Filosofie și Științe ale Comunicării

UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU” DIN ARAD,
Facultatea de Științe Umaniste și Sociale

CONSILIUL JUDEȚEAN ARAD
Centrul Cultural Județean Arad

SIMPOZIONUL NAȚIONAL CONSTANTIN NOICA
Ediția a II-a
„BUCURIILE SIMPLE”

Arad, 9–10 septembrie 2010

CUPRINS

Simpozionul Național Constantin Noica, ediția a II-a, „Bucuriile simple” (prezentare de Doru Sinaci)	9
Alexandru Surdu , Bucuriile simple și cele șapte păcate	12
Teodor Dima , Empatia – un procedeu integrant de interpretare în logica lui Hermes	19
Marin Aiftincă , Noica, despre ființă în cultura românească	28
Viorel Cernica , Tehnici hermeneutice noiciene	38
Marin Diaconu , Constantin Noica – publicist. Câteva repere	47
Mihai D. Vasile , Despre virtuți și păcat. Cu Sergiu Al-George și Constantin Noica	53
Ioan Biriș , Constantin Noica și metoda matematică	58
Anton Adămuț , Constantin Noica: Despre dubla imposibilă judecată etică ..	74
Mircea Lăzărescu , Ontologia lui Noica în perspectiva științei și a încercărilor contemporane de regândire a ontologiei	79
Florea Lucaci , Bucuriile simple sau asumarea unei gândiri hermeneutice	91
Maria Sinaci , <i>Mathesis</i> – pledoarie pentru simplificarea vieții	101
Mihai Popa , Timp și creație la Constantin Noica	113
Claudiu Baciu , <i>Fenomenologia spiritului</i> în interpretarea lui Constantin Noica	118
Mona Mamulea , Mitologia locului incert, diavolul și cele două moduri de situare în cultură	123
Marius Dobre , Constantin Noica despre Europa și comunism în fața provocării lui Emil Cioran	137
Dragoș Popescu , Filosofia lui Descartes în interpretarea lui Constantin Noica ..	141
Ștefan-Dominic Georgescu , Ideea deducției categoriilor la Noica și Hegel	153
Cătălin Bobb , Noica despre „interpretare” sau despre verbul ce pune în acțiune gândirea	156
Șerban N. Nicolau , Interogativitatea ca temei al categoriilor aristotelice la Constantin Noica	169
Cezar Roșu , Constantin Noica: Principiile logicii și legile fizicii	181

CONSTANTIN NOICA – PUBLICIST. CÂTEVA REPERE

MARIN DIACONU

Momentul spiritual interbelic românesc se caracterizează, ca trăsătură generală, printr-o intensă activitate publicistică, fără precedent.

O astfel de stare în devenire este generată de câteva transformări – în planul societal și în cel cultural, dintre care amintesc: înfăptuirea unității național-statale a tuturor românilor; viața culturală pleneră în toate domeniile; ampla extindere a învățământului, în mod special a celui universitar, și, implicit, creșterea masivă a intelectualității; incapacitatea instituțiilor de învățământ, atât la nivel superior, cât și la cel liceal, de a-și mări corespunzător numărul personalului; de aci, orientarea multor tineri înspre, către publicistică, fie intrând în slujba unor patroni, fie înființând ei înșiși publicații (dintre care multe se autosuspendau după câteva numere, din lipsa resurselor financiare); evoluția tehnicii tipografice și a mijloacelor de tipărire, cu prețuri accesibile; prinderea într-o horă publicistică a multor tineri, cu avantajele de câștigare a pâinii zilnice, de afirmare culturală ori de satisfacere și a unor orgolii sau vanități ș.a.

O istorie sintetică a publicațiilor românești ne evidențiază saltul numeric, de perenitate și, desigur, de conținut. Apar numeroase publicații de specialitate, multe dintre ele cu o perenitate de unu, două sau chiar spre trei decenii.

Pe un astfel de fond publicistic, din care se degajă îndeosebi cel cultural-publicistic, apare în viața publicistică națională și Constantin Noica. De la început, el se afirmă într-un grup de colegi și prieteni, grup extins sau restrâns prin ani, vreme de două decenii.

Noica nu a fost un ziarist, în sensul deplin al cuvântului – chiar dacă într-un anumit moment a fost plătit ca angajat –, ci un *publicist*. Dacă uneori a scris și simple informații, acestea sunt de ordin cultural (nu economic, politic, sportiv sau monden) și au o pondere suficient de restrânsă.

Activitatea publicistică a lui Constantin Noica se desfășoară pe parcursul a 60 de ani, între decembrie 1927 și decembrie 1987, cu o suspendare de aproape două decenii, între 1948 și 1965.

În durata acestei activități, de peste 40 de ani, delimitez între două mari etape; fiecare etapă se desfășoară în decursul a două decenii.

Cea dintâi etapă se întinde temporal între decembrie 1927 și 1947. Iar cea de a doua etapă începe în 1966 și durează până în decembrie 1987, momentul morții.

Etapă dintre 1927 și 1947 începe cu poemul filosofic în proză *O poveste*, tipărit în „Vlăstarul”, revista elevilor de la Liceul „Spiru Haret” din București, unde Noica era elev în clasa a VIII-a, și se încheie cu studiul *Înțelesul materialului la Goethe*, apărut în „Simetria”, caiete de artă și critică.

În cadrul primei etape, disting între trei subetape: prima, de la debut până în vara lui 1934; a doua, din vara lui 1934 până în toamna lui 1940, și a treia, între 1941–1944 și 1947.

În prima subetapă, tânărul nostru se formează ca intelectual și ca publicist; este momentul interiorizării culturale, cu o amplă deschidere, și al formării ca publicist.

Din textele publicate, luăm cunoștință cu aria cărților citite, a publicațiilor urmărite, a conferințelor audiate, a propriilor frământări cultural-literare, căutări științifice și neliniști metafizice, cu mediul cultural, cel publicistic și cel al grupării intelectuale în care Noica se integrează și se formează.

Conținutul publicisticii se desfășoară pe o largă paletă, de la literatură română și străină la artă, la știință și până la filosofie, desigur. Iar forma este și ea variată; publică poezii, note culturale, recenzii, cronici literare și filosofice, multe eseuri și arar studii. În momentul spiritual interbelic înflorește eseul ca gen publicistic, Noica, Cioran ș.a. excelând în eseul filosofic.

Debutul editorial cu *Mathesis sau bucuriile simple* (la sfârșitul primăverii lui '34), restrângerea universitară (prin renunțarea la studiile de matematică și la cele de clasice), anume nereușite profesionale (spera să ajungă asistent de filosofie...), mici mizerii ale vieții publicistice și, desigur, hotărârea de a se îndeletnici mai intens cu filosofia fac ca Noica să-și restrângă, să-și delimiteze și limiteze activitatea publicistică.

Dacă în a doua jumătate a anului 1934 mai scrie multe articole, ele sunt predominant eseistice; în 1935 se restrânge mult, și în următorii ani predomină eseurile și studiile. În schimb, scoate cărți cu studii filosofice, traduce din Descartes și Kant, face un stagiul de specializare la Paris (1938–1939), pregătește și susține teza de doctorat în filosofie la Universitatea din București.

Accentuarea tensiunii politice și ideologice din '39 și '40 îl face să coboare de pe podișul speculațiilor („iresponsabile” sau inutile momentan) în arena publicistică. Revine în țară în septembrie 1939, îndată după declanșarea războiului mondial, și de la începutul lui '40, din ianuarie, se străduiește să scoată o publicație atitudinală. Ea va apărea de-abia în august 1940, într-un singur număr, cu un unic redactor, cu texte scrise doar de el însuși (cu excepția unuia singur) și denumită „Adsum”; articolul de fond este intitulat *Sunt de față*.

Răsturnarea politică de la începutul lui septembrie 1940 și participarea la guvernare a Mișcării Legionare îl fac pe Noica să scrie aproape zilnic, vreme de o lună, la „Buna Vestire”, articole favorabile Mișcării Legionare.

După o lună, vreme în care s-au manifestat și excесе ale unora dintre legionari, Noica se hotărăște să înceteze colaborarea și să plece în Germania, unde era deja numit ca referent pentru filosofie în cadrul Institutului Cultural Român de la Berlin. În anii următori, va lucra la Berlin, la București și la Sinaia. În anii participării României la război, el publică puțin. Scrie eseuri și studii. Proiectează o carte despre spiritualitatea românească destinată cititorului german și o alta despre filosofia politică a Germaniei de azi.

Din proiectul celei dintâi, tipărește câteva studii și eseuri, adunate în vol. *Pagini despre sufletul românesc* (1944). Iar din proiectul celei de a doua reușește să scrie și să publice câteva studii de specialitate, care nu s-au întregit într-o carte. (Vor fi adunate într-o carte de-abia în 1998.)

Din investigațiile de până acum, reiese că în anii 1945 și 1946 Noica nu a publicat niciun articol. Iar în 1947 apare studiul amintit, *Înțelesul materialului la Goethe*. Acesta este textul cu care se încheie prima etapă publicistică și cel prin care Noica se deschide către genialul creator german care îl va preocupa în deceniul următor. Rod al studiului și meditării în preajma gândului goethean este clasicul *Anti-Goethe*. Arestat, odată cu Noica, el a fost păstrat într-o arhivă instituțională până în 1972, când o parte din el i-a fost restituit autorului, iar acesta l-a tipărit în presă și l-a editat în ceea știm că este *Despărțirea de Goethe*. (În anul 2000 apare o ediție îmbogățită cu două capitole, restituite în 1994.)

În anii '50, sub poale de Carpați, la Câmpulung Muscel, Noica își meditează deschiderea lucrării fundamentale a sistemului filosofic, scrie lucrarea introductivă, își aproprie pe Goethe și se desparte de nefilosoficul din genialul german, proiectează câteva studii sau îi trimite lui Emil Cioran, aflat la Paris, o scrisoare personală de răspuns la scrisoarea publică a acestuia, apărută în „Nouvelle Revue Française” (1957); și, desigur, se străduiește să supraviețuiască în timpul rotitor, în imediatul domiciliului obligatoriu de la Câmpulung Muscel.

În timpul suspendării în încăperea a cărei ușă n-are clanță decât în exterior, Noica supraviețuiește presiunii exterioare, meditează; mai apoi, i se dau cărți, anume cărți, scrie însemnări și redactează ceea ce a tipărit, peste câțiva ani, sub titlul *Douăzeci și șapte categorii ale realului*.

Eliberat din închisoare în august 1964 (în preajma și în cinstea lui 23 August, la împlinirea a 20 de ani de la Eliberare), odată cu ultimii deținuți politici, pentru Noica începe o altă viață spirituală, pe fundamentele și în continuarea (cât de cât firească a) scrierilor editoriale și publicistice de până în 1947.

Pentru cea de a doua etapă a activității publicistice a lui Noica, aceea dintre 1966 și 1987, nu avansează o delimitare prin subetape. Este o curgere mai firească, fără transformări spectaculoase pentru el (chiar și după iulie 1971 ori în anii '80). Desigur, și acum este o evoluție, o înaintare, încă și o retragere, dar cu alt conținut și în alte forme decât cele de până în 1947. Iar publicistica lui Noica este aproape exclusiv filosofică și de viață culturală înaltă.

Gânditor pe deplin matur, care își determină adecvat posibilitățile, avântul și limitele, nu își mai permite să desfășoare și oarecare activitate publicistică (cum a făcut-o în cea dintâi subetapă). Acum știe suficient de bine ce vrea și cât i se permite instituțional.

Orientarea predominantă este către arhitectonica sistemului filosofic, cu îmbogățirea prin modelul ontologic românesc și a cupolei lui; către promovarea viziunii și a atitudinii culturale editorial și publicistic; de traducere a scrierilor lui Platon și Corydaleu; de valorizare istorică a unor scrieri filosofice înfăptuite de

Eminescu, Blaga, Alexandru Bogza, Camil Petrescu și chiar Mircea Vulcănescu; de conservarea editorială ori măcar facsimilată a integralei manuscriselor lui Eminescu de la Biblioteca Academiei Române, și către formarea unui grup de tineri gânditori capabili de performanță culturală.

Ca un fapt nou, semnalez strădania lui Noica de până în 1974 pentru interiorizarea evoluției filosofiei occidentale în cele două decenii postbelice și cunoașterea stării filosofice din acel moment – preocupare care se reflectă din plin în publicistica de până în '74, îndeosebi prin „Revista de referate și recenzii” (azi, aproape necunoscută și specialiștilor). Predomină interesul pentru Platon, Aristotel, Descartes, Kant, Hegel și pentru marele filosof al veacului al XX-lea care este Martin Heidegger.

Așadar, în această nouă etapă, Noica nu se mai risipește publicistic (risipei nu se mai dedă florarul...), precum în cel dintâi moment al etapei din anii '30; ci, dimpotrivă, este suficient de bine adunat. Desigur, când și când publică un articol întâmplător (despre elevii lui Petre Botezatu ș.a.), o recenzie, dar imensa majoritate a publicisticii stă sub semnul cărților la care lucrează ori sunt deja elaborate.

Fără îndoială că este mult avantajat de solicitări ale redactorilor-șefi, cu seriale și mai puțin cu rubrici. Amintesc câteva seriale: *Rostirea filosofică românească* („Cronica”, 1967–1968; „Gazeta literară”, 1968; „România literară”, 1968–1969); *Creație și frumos în rostirea românească* („România literară”, 1969); *Fenomenologia spiritului povestită...* („România literară”, 1969–1970); *Idei ale timpului nostru* („România literară”, 1971); *Jurnal de idei* („Cronica”, 1977–1982, cu intermitențe); *Scrisori despre logică și Noi scrisori despre logică* („Viața Românească”); *Modelul cultural european* („România literară”, 1986–1987) ș.a.

După 1972, când primește, o parte din *Despărțirea de Goethe*, Noica dă drum publicistic (prin „Cronica”, 1972, și „Tribuna”, 1976) multor paragrafe ori capitole, poate și pentru a pregăti cititorul întru așteptarea și receptarea cărții, care a întârziat editorial câțiva ani.

(Între paranteze scris, prea puțini gânditori români au procedat astfel: să proiecteze o carte și treptat s-o valorifice publicistic. Cred că doar Henri Wald și Ion Ianoși au mai practicat o asemenea modalitate publicistică; restul gânditorilor noștri a mers în paralel prin presă și prin cărți. Iar mulți critici literari doar își adunau *postremo* recenzii și cronici în cărți...)

Într-un fel (sau în mai multe chipuri), Noica a fost și favorizat de autoritatea publicistică. El a fost găzduit, încă de pe la început, într-o publicație ultracentrală precum era „România literară”. Alți „foști” și recuperați după 1964 au fost promovați prin reviste culturale de al doilea plan ori din provincie; și acestea cu o bună circulație în mediul intelectual, dar mai restrânsă decât aceea a „României literare” ori a „Contemporanului”. Exemplific cu Traian Herseni și Petre Țuțea, amândoi bine promovați prin orădeana „Familia”. Sau, Anton Dumitriu n-a cultivat intens publicistica și a fost găzduit de „Forum”, revista învățământului superior. Dar nici unul dintre ei n-a asaltat „Revista de filosofie” – prea ideologico-filosofică, chiar și atunci când a ajuns filosofico-ideologică. (În decursul a două decenii, Noica a publicat câteva studii în „Revista de filosofie”).

O altă caracteristică a publicisticii lui Noica din această a doua etapă constă în aceea că manifestă un anumit interes și o oarecare deschidere către publicații de specialitate din străinătate, fără a se omorî cu firea să fie cunoscut de occidentali (un criteriu prea cultivat la noi din anii '90 înapoi...). Amintesc doar de câteva articole sau recenzii apărute în „Hegel-Studien” (1967), „Archives de Philosophie” (1967–1969), „Breve” (1969), „Diogène” (1971), „Cahiers de l’Herne” (1978), „Filosofia oggi” (1985) și „Questioning exchange” (1987).

Oricum, Noica nu se străduiește să se impună suficientei bunăvoințe occidentale. Chiar și atunci când i se propune să editeze o lucrare proprie în Apusul Europei, preferă să se străduiască – chiar și prin nereușită – pentru promovarea lui Lucian Blaga, gânditorul pentru care a manifestat o sensibilitate filosofică de la debutul editorial al filosofului de la Lancrăm până la sfârșitul vieții gânditorului de la Păltiniș.

Iar dintre publicațiile scoase de exilații români în Apus, n-a colaborat decât la „Destin” a lui George Uscătescu, în special cu un articol despre Heidegger (cu ocazia unui număr special, în 1971), sau la „Calendarul Credința” (S.U.A., 1970).

Ca multor altor „foști” și „actuali” culturali ai momentului spiritual din anii '60 și '70, și lui Noica i s-au solicitat articole pentru cunoscuta publicație „oficială” „Glasul Patriei”, la care scriau de mulți ani și numeroase articole un Nichifor Crainic sau un Radu Gyr. Nu știu cât credea Crainic în cele scrise de el însuși, dar sunt convins că Noica a publicat în „Glasul Patriei” (în cele câteva articole) exact ce a gândit în forul lui spiritual intim. Dovadă stau toate celelalte scrieri ale lui din această a doua etapă, spiritul sistemului de gândire, cu edificarea modelului ontologic românesc prin câteva cărți, delimitarea spiritual-atitudinală și teoretică față de Apusul european, mărturiile ale celor câțiva credibili români de la Paris care au crezut inițial că Noica se dedublează. Or, era o consecventă atitudine față de Lumea Românească și față de el însuși, manifestată încă de la ieșirea din închisoare – când i s-a propus, de autoritate, să rămână în țară sau să plece în Apus și a optat, hotărât, pentru a fi de față, aici și acum, până la sfârșitul vieții. (Vezi: mărturia dintr-una dintre autobiografiile aflate în dosarul de cadre de la Centrul de Logică al Academiei R.S.R.)

Iată și o listă a principalelor publicații la care a colaborat Constantin Noica prin cele patru decenii active: „Ultima oră”, „Vremea”, „Credința”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Universul literar”; iar dintre cele de după 1966, amintesc: „România literară”, „Cronica”, „Revista de referate și recenzii”, „Tribuna”, „Steaua”, „Transilvania”, „Ramuri”, „Viața Românească” ș.a.

Mai amintesc că Noica a scos, împreună cu Petru Comarnescu, Ionel Jianu și Mihail Polihroniade, revista „Acțiune și reacțiune” (1929–1930); iar împreună cu câțiva criterioniști, revista „Criterion” (1934–1935); a făcut parte, doar pentru șase luni, din comitetul de redacție al „Convorbirilor literare” (1934) și a îngrijit, împreună cu Const. Floru și Mircea Vulcănescu, anuarul „Izvoare de filosofie” (1942–1943).

Fără îndoială că, pentru o temă așa de vastă, ca aceea din titlu, o comunicare doar aproximează dimensiunea publicisticii lui Constantin Noica. Ea este amplă, precum se știe, deosebit de bogată în conținut, cu un pronunțat caracter filosofic, îndeosebi în cea de a doua etapă, și în forme publicistice variate ce pot servi ca model didactic și teoretic, de o mare diversitate publicistică și expresiv-literară. Ea a făcut deja obiectul unor teze de doctorat și al câtorva lucrări. Rămânem în așteptarea unui lucrări cu caracter sintetic-monografic. Se mai lasă încă așteptată o astfel de lucrare, până după ce va fi adunată totalitatea scrierilor într-o ediție de *Opere* sau măcar într-o suită de culegeri cu această publicistică.

Până la apariția ediției de *Opere*, proiectată curând după moartea gânditorului, a început, în urmă cu vreo 15 ani, adunarea și tipărirea publicisticii de până la 1947. Până acum au fost editate patru culegeri: *Semnele Minervei* (1994), *Între suflet și spirit* (1996), *Moartea omului de mâine* (2004) și *Echilibrul spiritual* (1998), culegere cu studii și eseuri din aceeași primă etapă. Toate aceste culegeri au apărut la Editura Humanitas (director: Gabriel Liiceanu).

Se mai află adunate, în formă dactilografată, scrierile publicistice dintre vara lui 1937 și 1944. Nu se întrevide tipărirea lor în viitorul apropiat.

În bunătatea-i fără margini, Noica ne privește cu îngăduința înțeleptului față de tineri, cu păcate ale lor – chiar și când unii dintre noi suntem pe la 70 de ani...